

У спеціалізовану вчену раду Д 35.051.03
у Львівському національному
університеті імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Стрельбіцької Лесі Ярославівни
на тему “Процесуальний статус засудженого
в кримінальному провадженні України”, подану до захисту
на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

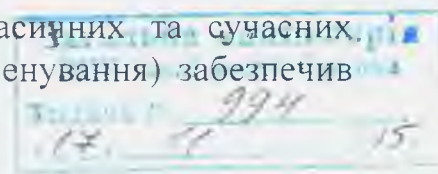
Значення обов'язкової стадії виконання судових рішень у структурі кримінального провадження полягає у досягненні його завдань щодо захисту публічно-правових інтересів. Право на доступ до правосуддя для потерпілих також неможливе без належного виконання рішення суду.

Правовому регулюванню статусу засудженого у кримінальному провадженні притаманні такі суттєві особливості, як дія національних та міжнародно-правових норм, одночасна участь у кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих правовідносинах; спростування презумпції невинуватості щодо засудженого та дія заборони погіршення його становища. Не слід забувати про об'єктивні перешкоди у реалізації засудженим наданих законом прав в умовах ізоляції від суспільства, складності у контактах із родичами та захисником. Усе наведене дає підстави підтримати вибір теми дисертаційного дослідження кримінально-процесуального статусу засудженого як гостро актуального питання у сфері теорії та практики кримінального провадження України.

Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірність забезпечено тим, що автором в повній мірі враховано чинне національне законодавство, його офіційні та інші тлумачення, досліджено історичні пам'ятки права, використано міжнародне гуманітарне право, практику Європейського Суду з прав людини, національну судову практику.

Теоретичні висновки зроблено з урахуванням результатів вивчення солідного масиву емпіричних даних, зокрема, матеріали вивчення 100 кримінальних проваджень (у Хмельницькій, Полтавській, Рівненській областях), статистичні дані Державної судової адміністрації України за 2008-2014 р., дані Державної пенітенціарної служби України у 2014 р., практику Європейського суду з прав людини, а також результати анкетування 135 засуджених Шепетівської колонії середнього рівня безпеки №58 (додатки А, В до дисертації, стор. 192, 194). Вказана емпірична база в повній мірі дозволила виділити проблемні аспекти участі засудженого у кримінальному процесі та зробити обґрунтовані висновки і узагальнення, низку слушних пропозицій по удосконаленню КПК України.

Обсяг використаних в роботі джерел права, класичних та сучасних наукових праць, матеріалів судової практики (299 найменування) забезпечив

аргументований характер усіх висновків та пропозицій, сформульованих автором.

В роботі комплексно досліджено норми кримінально-процесуального законодавства при доречному зверненні до норм кримінального та кримінально-виконавчого права, конституційного та міжнародного гуманітарного права. Автором дисертації опрацьовано широке коло теоретичних та прикладних питань, важливих для розвитку та правозастосування кримінально-процесуальної форми, здійснено низку узагальнень та авторських визначень, запропоновано додаткову аргументацію, нові підходи та власне бачення шляхів подальшого удосконалення законодавчого регулювання процесуального статусу засудженого у кримінальному провадженні, та практики правозастосування.

До вагомих здобутків дисертанта, насамперед, слід віднести:

- 1) науковий аналіз та авторську дефініцію поняття “засуджений”;
- 2) окреслення загальних та спеціальних процесуальних прав, обов’язків, відповідальності та гарантій прав засудженого на відповідних стадіях кримінального провадження;
- 3) історичний екскурс статусу засудженого у кримінальному провадженні;
- 4) визначення специфіки становища засудженого у контрольних судових стадіях;
- 5) з’ясування проблем здійснення процесуального статусу засудженого на стадії виконання судових рішень;
- 6) формулювання та обґрунтування нових концептуальних положень, пропозицій законодавцю, методичних рекомендацій практикам, правозахисникам та громадянам.

Обґрунтованим є критичне зауваження автора про недосконалість законодавчого визначення поняття “засуджений” у ч. 2 ст. 43 КПК України. У роботі здійснено огляд наукових підходів, на основі якого дисертантом обґрунтовано та сформульовано власну визначення (стор. 12-18 дисертації).

На наш погляд, переконливим є підхід автора до характеристики статусу засудженого у кримінальному провадженні за допомогою ґрунтовного дослідження його кримінально-процесуальних прав (стор. 28-39 дисертації), обов’язків (стор. 39-42 дисертації), відповідальності та гарантій дотримання прав засудженого (стор. 42-48 дисертації).

Заслуговує схвалення ідея автора про необхідність вручення засудженому пам’ятки про його процесуальні права, обов’язки та роз’яснення процесуального порядку подання та вимог до оформлення скарг, заперечень та заяв до відповідних судів, їх найменування та адреси (стор. 34, 88, 104, 163 дисертації).

Ми солідарні із автором у висновку про суттєву прогалину у забезпеченні права на захист для засудженого, зокрема, безоплатну правову допомогу, об’єктивні та суб’єктивні чинники, які ускладнюють його реалізацію (стор. 36, 163-164 дисертації).

Пізнавальне значення має підрозділ 1.2. дисертації, у якому простежено історичний розвиток правового становища засудженого у пам’ятках кримінально-процесуального права, що діяло на історичних українських землях.

За результатами дослідження специфіки становища засудженого у касаційному провадженні дисертантка слушно, на нашу думку, пропонує попереджати обвинуваченого про наслідки невикористання права на апеляційне оскарження (стор. 70 дисертації), наголошує на письмовій формі заяви про відкликання засудженим поданої касаційної скарги (стор. 80 дисертації).

Теоретичне та практичне значення має аналіз підстав для звернення до Верховного Суду України та акцент на підвищеній складності їх виявлення для засудженого. Ми погоджуємося із пропозицією про необхідність збільшення строків для подання заяви про перегляд до Верховного суду України та про забезпечення доступу засуджених до потрібних для них судових рішень за допомогою комп'ютерної техніки (стор. 94-98 дисертації).

У контексті дослідження статусу засудженого під час провадження за нововиявленими обставинами автор правильно, на нашу думку, порушує питання про закріплення у КПК підстав для прийняття рішення про зупинення виконання вироку до завершення вирішення заяви про перегляд. Ми підтримуємо пропозицію про зупинення судом виконання судового рішення в обов'язковому порядку за наявності об'єктивних даних, які свідчать про відсутність події кримінального правопорушення чи відсутність в діянні особи складу кримінального правопорушення (стор. 110-111 дисертації).

Цілком правильно як з правової, так із етичної сторони видається думка автора про те, що слід передбачити у КПК право близьких родичів та членів сім'ї померлого засудженого подавати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами для його реабілітації та відповідна пропозиція законодавцю (стор. 119 дисертації).

Автор системно дослідила дію такої процесуальної гарантії становища засудженого, як заборона погіршення його становища, на кожній із досліджених стадій кримінального провадження (стор. 89-91, 104-105, 118, 123 дисертації).

Дисертант цілком виправдано серйозну увагу приділяє праву засудженого брати участь у судових засіданнях, під час яких вирішуються питання про його кримінально-правову відповідальність, відбування покарання, судимість. Цілком правильно вона доводить, що відсутність засудженого-заявника у судовому засіданні може бути допустима лише у разі його письмового клопотання (заяви) про судовий розгляд без його участі. Ми погоджуємося із пропозицією змінити ч. 2 ст. 466 КПК України і передбачити обов'язкову участь заявника, його захисника у судовому засіданні у провадженні за нововиявленими обставинами (стор. 83-86, 103, 115-116). Автор при цьому слушно апелює до практики Європейського Суду з прав людини (стор. 88 дисертації).

Належним чином автор дослідила процесуальний статус засудженого на стадії виконання судових рішень, коли він одночасно є суб'єктом як кримінально-процесуальних, так і кримінально-виконавчих правовідносин.

Дисертант порушує питання неналежного забезпечення права на захист на стадії виконання судових рішень (стор. 163 дисертації), розширення кола осіб, що вправі порушувати питання про зняття судимості (стор. 178 дисертації). Слід погодитися із висновком про надто загальне регулювання інституту реабілітації у чинному КПК (стор. 179 дисертації).

У роботі містяться й інші положення, які в сукупності забезпечують цілісність дослідження. Усі зроблені автором наукові висновки мають вагому аргументацію і характеризуються високим рівнем достовірності.

Слід вказати на належну апробацію результатів проведеного дослідження. Положення та висновки дисертації були представлені на 7 науково-практичних конференціях (стор. 11 дисертації). Основні наукові положення і висновки дисертації містяться у 10 публікаціях, з яких 5 є науковими статтями у вітчизняних та зарубіжних фахових виданнях (стор. 11 дисертації, стор. 16-17 автореферату дисертації). Всі елементи наукової праці охоплені у вказаних публікаціях. Також результати дослідження було представлено законодавчому органу, впроваджено у навчальний процес (стор. 10 роботи).

Автореферат точно передає зміст дисертації, відповідає усім вимогам.

В роботі, на нашу думку, мають місце і окремі дискусійні положення, недоліки, що заслуговують на обговорення.

1. На нашу думку, авторське визначення поняття “засуджений”, наведене на стор. 18, 63 дисертації, слід уточнити, доповнивши ознакою фізичного стану (характеру) відповідної особи. Дисертант висловила думку, що «засудженим у кримінальному провадженні є *особа*, щодо якої судом у встановленому законом порядку ухвалено обвинувальний вирок, що набрав законної сили». Наше уточнення ґрунтується на тому, що у п. 2 ч. 4 ст. 374 КПК України передбачено, що у резолютивній частині обвинувального вироку викладаються особа обвинуваченого та рішення про його кримінальну відповідальність, покарання тощо, а за необхідності – також рішення про застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру. Отже, обвинувальний вирок може ухвалюватися як щодо фізичних, так і щодо юридичних осіб. Тому для надання авторському поняттю “засуджений” однозначності вважаємо за доречне його доповнити запропонованим способом.

2. Відштовхуючись від вищезгаданої дефініції, є підстави звернути увагу на суперечливість висновку про те, що “набуття особою статусу засудженого обумовлюється наявністю відповідного судового рішення (вироку *чи ухвали*), що володіє ознакою набрання законної сили” (стор. 69 дисертації). При цьому, автор у роботі (стор. 19-20 дисертації) чітко обстоює позицію про те, що лише обвинувальний вирок, що набув законної сили, є підставою трансформації обвинуваченого у засудженого.

3. Слід звернути увагу на висновок автора проте що “право на касаційне оскарження для засудженого законодавчо обмежене можливістю подання скарги “у частині, що стосується інтересів засудженого”, *а якщо він мав статус ще й цивільного відповідача*, також “у частині, що стосується вирішення цивільного позову” (стор. 71 дисертації). Вважаємо таке формулювання некоректним у силу того, що ст. 62 КПК виключає поєднання статусу обвинуваченого, засудженого та цивільного відповідача.

Перелічені тези складають підґрунтя для продовження роботи по удосконаленню законодавства, практики його застосування, розвитку науки кримінального процесу у частині забезпечення оптимального статусу засудженого, передбачають проведення наукової дискусії під час захисту дисертації та наведення аргументів автором. Але вказані зауваження не

применшують беззаперечних досягнень автора, суттєвого внеску Л. Я. Стрельбіцької у науку кримінального процесу.

Слід відзначити високу методологічну культуру дослідження, мовну та термінологічну коректність викладу роботи, наявність змістовних додатків, що вдало ілюструють висновки автора.

Слід констатувати, що дисертант впевнено довела здатність самостійно здійснювати монографічні дослідження в галузі права.

Переважна більшість пропозицій, рекомендацій та висновків дисертанта можуть бути використані для удосконалення законодавства та практики його застосування, розвитку кримінально-процесуальної теорії, у навчальному процесі.

Таким чином, можна зробити загальний висновок про те, що дисертація Стрельбіцької Лесі Ярославівни на тему "Процесуальний статус засудженого у кримінальному провадженні України" є завершеною, самостійно виконаною працею, в якій отримано нові, достовірні результати, що в сукупності є вагомим внеском в кримінально-процесуальну науку і мають суттєве значення для розвитку концептуальних засад побудови системи ефективного судового захисту прав, свобод і законних інтересів особи. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук з спеціальності 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент

Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки

0197

О. В. Крикунов

12 листопада 2015 р.

Підпис Крикунова О. В. *дисципл.*

Вчений секретар

Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки, доцент

Вчений секретар О. В.
Д. С. Семенюк
12 листопада 2015 р.

12 листопада 2015 р.